

7. WARTOŚĆ CIERPIENIA W ŻYCIU CZŁOWIEKA

I. PROSPEKT WARTOŚCI

Cierpienie odgrywa ogromną rolę w ludzkim życiu. Uczy szacunku do życia. Dzięki niemu doceniamy szczęście, które nas spotyka i stajemy się wrażliwsi na losy innych ludzi. Cierpienie uszlachetnia, potrafi umocnić w wierze.

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój duchowy.

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Ukazanie sensowności i wartości cierpienia.

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Kształtowanie postawy współczucia i współodczuwania z cierpiącym.

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Sens śmierci, cierpienia choroby.

- Cierpienie i choroba w rodzinie.
- Dlaczego ludzie cierpią?

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

→ NORMY

- Zło wyrządzone drugiemu człowiekowi niszczy także osobę, która krzywdzi.
- Cierpienie to wezwanie do przekraczania siebie i swoich ograniczeń.
- Przez nierozważne działania człowiek może sam na siebie nakładać cierpienie.

→ ZASADY

- Cierpienia, których doświadczam traktuję jako wyzwanie.
- Solidaryzuję się z osobami cierpiącymi: nie unikam osób, które cierpią; towarzyszę moim bliskim pogrążonym w chorobie.
- Swoimi wątpliwościami na temat cierpienia dzielę się z dorosłymi, którym ufam.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

→ NORMY

- Człowiek poszukuje sensu cierpienia.
- Trudno przekazać bliskim ból wynikający z cierpienia, dlatego człowiek doświadczający cierpienia musi się mierzyć także z samotnością.
- Cierpienie przyjmowane z wiarą i przeżyte z miłością uszlachetnia człowieka.

→ ZASADY

- Pomagam dziecku przejść przez przykre dla niego sytuacje.
- Rozmawiam z dzieckiem na temat cierpienia i jego sensu.
- Uczę dziecko mężnie znosić trudy dnia codziennego.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

→ NORMY

- Cierpienie jest nieodłącznym elementem życia każdego człowieka.
- Szkoła jest miejscem, w którym nie tylko odnosi się sukcesy, ale można również doświadczyć niepowodzeń i krzywd.
- Szkoła nie tylko uczy, przede wszystkim wychowuje, także do znoszenia cierpienia.

→ ZASADY

- Wspieranie motywów uzasadniających patrzenie na cierpienie jako nieodłącznego elementu w życiu człowieka.
- Wspieram uczniów i pomagam im znosić trudne sytuacje w szkole.
- Chętnie rozmawiam z uczniami o ich problemach, mam dla nich czas.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Każdy z uczniów otrzymuje czystą kartkę, na której zapisuje początek zdania: „Cierpienie to...”. Zadaniem uczniów jest uzupełnić to zdanie wszystkimi określeniami, które przyjdą im do głowy. Uczniowie mają na to zadanie pięć minut. Gdy wszyscy skończą, młodzież po kolei odczytuje swoje zapiski. Po przeczytaniu ostatniej kartki, nauczyciel inicjuje dyskusję na temat cierpienia. Uczniowie dzielą się swoimi spostrzeżeniami. Na koniec lekcji nauczyciel podsumowuje dyskusję.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Doświadczenie cierpienia swojego lub bliskich sprawia, że wzrasta samoświadomość i poczucie odpowiedzialności za swoje czyny. Pojawiają się pytania o sens życia, cierpienia, choroby. Cierpiący człowiek doświadcza swojej niemocy i poznaje kruchość swojej natury. Staje się pokorny i lepiej rozumie słabości i ograniczenia innych.

1.10. ZAGROŻENIA

Wychowanie skupiające się na dążeniu do sukcesu i przyjemności osłabia człowieka, który nie umie znieść cierpienia. Młody człowiek odbiera je jako życiowe nieszczęście i klęska. Nie podejmuje refleksji nad swoim życiem i postępowaniem. Pragnie żyć chwilą, bez wysiłku i kłopotów. Unika ich za wszelką cenę. Nie potrafi stawić im czoła, a gdy już znajdzie się w sytuacji bez wyjścia, odczuwa bezsens życia. Może to prowadzić do depresji i innych zaburzeń.

II. WYBRANA LITERATURA Z KOMENTARZEM

KSIĘGA HIOBA

Z wichru Pan odpowiedział Hiobowi i rzekł:

«Któż tu plan chce zaciemnić
słowa nierozumnymi?

Przepasz biodra jak mocarz!

Będę cię pytał – pouczysz Mnie.

Gdzie byłeś, gdy zakładałem podstawy ziemi?

Powiedz, jeżeli znasz mądrość.

Kto ustalił jej rozmiary?

Czy wiesz, kto nad nią sznur rozciągnął?

Na czym jej słupy są wsparte?

Kto założył jej kamień węgielny

ku uciesze porannych gwiazd,
ku radości wszystkich synów Bożych?

[...]

Czy lwicy zdobyczy nałowisz,
nasycesz żarłoczność lwiątek,
gdy one mieszkają w kryjówkach,
w gęstwinie siedzą na czatach?

[...]

Hiob na to odpowiedział Panu i rzekł:

«Wiem, że Ty wszystko możesz,
co zamýślasz, potrafisz uczynić.
Kto przýsłoni plan nierozumnie?
O rzeczach wzniosłych mówiłem.
To zbyt cudowne. Ja nie rozumiem.
Posłuchaj, proszę. Pozwól mi mówić!
Chcę spytać. Racz odpowiedzieć!
Dotąd Cię znałem ze słyszenia,
teraz ujrzało Cię moje oko,
dlatego odwołuję, co powiedziałem,
kajam się w prochu i w popiele».

↑ Hi 38,1-7.39-41; 42,1-6.

KOMENTARZ

Księga Hioba składa się z dwóch krótkich fragmentów, wstępu i zakończenia, napisanych prozą oraz z długiego wierszowanego poematu. Wstęp i zakończenie scalają zasadniczą część utworu; wprowadzają w historię bohatera i informują o tym jak się jego losy kończą. Poemat ma formę rozmowy Hioba z przyjaciółmi, mowy Elihu oraz Stwórcy.

Historia Hioba to opowieść o doświadczaniu przez niego licznych nieszczęść: traci cały majątek, umierają mu dzieci, zapada na trąd. Biblijny bohater nie godzi się z niesprawiedliwością i żąda od Boga odpowiedzi: dlaczego go to spotyka. Uważa bowiem, że nie zasłużył na los, który go spotkał. Mimo swojej sytuacji Hiob nadal wierzy w sprawiedliwość i mądrość Bożą. Na początku wydaje się, że cierpieniu towarzyszy milczenie Boga. Pan Bóg ma jednak swój plan i swój czas.

Hiobowa historia jest zaproszeniem dla każdego człowieka do cierpliwości w obliczu cierpienia i nadziei na zmianę.

III. NAUCZANIE

3.1. SUGESTIE FILOZOFICZNE

Już starożytni filozofowie próbowali odnaleźć sens w cierpieniu. Również współcześnie nie brakuje teorii, które szukają najlepszego wyjaśnienia trudów związanych z ludzką egzystencją. W sensie psychologiczno-etycznym cierpienie uszlachetnia człowieka, może prowadzić do zdobycia wewnętrznej dojrzałości i głębokiego przeżycia człowieczeństwa. „W tym przypadku cierpienie pomaga dotrzeć do istoty ludzkich wartości, pozbawia złudzeń, masek i egoizmu, oczyszcza i wyzwala. Wynikiem doświadczenia cierpienia może być też otwarcie na los drugiego człowieka w duchu międzyludzkiej solidarności. Bardzo ważnym uzupełnieniem sensu cierpienia osoby ludzkiej jest jego teologiczny wymiar i wykorzystanie cierpienia do zbawienia człowieka: w Jezusie Chrystusie cierpienie staje się przewyżnione miłością. W tym punkcie teologiczna interpretacja cierpienia człowieka łączy się z wizją filozoficzną osoby ludzkiej, dla której równie istotne jak wolność i rozumność jest przeżycie miłości (o której była już mowa wyżej), zdolność do uczuć wyższych, przeżywania i kochania nie tylko drugiego człowieka, ale także Boga czy ojczyzny”¹.

3.2. SUGESTIE DYDAKTYCZNE I PEDAGOGICZNE

Mówiąc o wychowaniu, zwykle ma się na myśli oddziaływanie społeczne, czyli wpływ drugiego człowieka lub osób na daną jednostkę. W przypadku pedagogii cierpienia należy raczej wykluczyć oddziaływanie innych ludzi, wymiar społeczny. Choć oczywiście bywają i takie sytuacje, gdzie cierpienie, psychiczne i fizyczne, powoduje drugi człowiek. Jednakże nawet wtedy cierpienie jest sprawą indywidualną, bo ostatecznie człowiek musi się zmierzyć sam z własnym cierpieniem, nawet tym zadany przez drugiego człowieka².

„Marginalizowanie, niedostrzeganie tego istotnego elementu człowieczego bytu jakim jest cierpienie i śmierć, skutkuje pogłębiającą się izolacją i osamotnieniem człowieka, powiększającym się rozluźnianiem więzi międzyludzkich a także spłyceniem jego wrażliwości jako istoty współodczuwającej i realizującej przyjęte wartości. [...] Niekiedy jednak w tych zmaganiach poszukuje

-
- 1 J. Brusilo, *Cierpienie człowieka jako konstytutywny element natury ludzkiej. Przyczynek do antropologii personalistycznej* [online], 31.08.2007, https://www.mp.pl/etyka/podstawy_etyki_lekarskiej/33692,cierpienie-czlowieka-jako-konstytutywny-element-natury-ludzkiej-przyczynek-do-antropologii-personalistycznej [dostęp: 31.07.2022].
  - 2 Por. J. Zimny, *Cierpienie jako pedagogia człowieka* [online], s. 58, <http://pedkat.pl/images/czasopisma/pk7/art05.pdf> [dostęp: 31.07.2022].

pomocy i wsparcia, które miałyby polegać nie tyle na dawaniu rad lub tym bardziej tzw. «taniej pociechy» lecz na towarzyszeniu w poszukiwaniach własnych odpowiedzi na stawiane pytania egzystencjalne oraz w nadawaniu znaczeń własnym doświadczeniom, wreszcie na pomocy w wyznaczaniu nowej drogi życiowej. [...] Oprócz niezbędnej pomocy psychologiczno-pedagogicznej nie mniej ważna staje się również konieczność działań profilaktycznych i edukacyjnych wyprzedzających niejako powyższe działania pomocowe. Bowiernie wiele sytuacji i zjawisk związanych z nieumiejętnością ustosunkowania się do cierpienia czy braku zdolności do przyjęcia i zaakceptowania go jest bolesnym doświadczeniem ludzkiej egzystencji i początkiem własnej trajektorii cierpienia”³.

3.3. SUGESTIE PSYCHOLOGICZNE

W praktyce psychologicznej trudno jest odnaleźć wyjaśnienie sensu cierpienia, zwłaszcza tego, na które człowiek nie ma wpływu. Psychologia humanistyczna mówi o wartościach płynących z cierpienia. Abraham Maslow uważał, że nie trzeba za wszelką cenę chronić się przed doznawaniem cierpienia. Carl Gustav

³ A. Bojanowicz, *Cierpienie jako niechciany aspekt życia człowieka i edukacyjna rola tanatologii*, „Forum Oświatowe” 2010, nr 2(43), s. 105-107.

Jung dostrzegał zagrożenie w stwarzaniu pozoru cierpienia, uważał jednak, że w procesie psychoterapii ważne jest uczenie chorego cierpliwego zmagania się z cierpieniem. Według Viktora Frankla życie bez cierpienia i śmierci byłoby niepełne.

„Cierpienie i towarzyszący mu smutek lub osamotnienie skłaniają do skierowania uwagi na głębszy wymiar człowieczeństwa. Dochodzi wówczas do zdumiewającej przemiany wewnętrznej sprawiającej, że ludzie bardzo cierpiący mogą być szczęśliwi. To jeden z wielkich paradoksów cierpienia, trudny do zrozumienia przez samego chorego, a zdumiewający dla lekarza. Cierpienie i choroba nie zawsze wiążą się z poczuciem nieszczęścia; niekiedy są drogą do poznania siebie, mają walor twórczy i konstruktywny, zwłaszcza w rozwoju osobowości, w wewnętrznym dojrzewaniu⁴.

IV. NAUCZANIE RELIGIJNE

4.1. TEOLOG

Wielu ludzi doświadcza w swoim życiu cierpienia, zmagają się z chorobą, zostają boleśnie zranionych przez innych lub niesprzyjające okoliczności. Człowiek cierpiący czuje się „pomniejszony i ukrzyżowany”⁵. Jest obolały, odczuwa bunt i złość na Boga, który dał mu takie życie. Człowiek w cierpieniu szuka wyjaśnie-

⁴ Z.J. Ryn, *Jan Paweł II: katecheza cierpienia i umierania*, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym” 2006, t. 9, nr 1, s. 20.

⁵ W. Hryniewicz, *Krzyk w ciemnościach* [online], 4.02.2014, „Deon.pl”, <http://teologia.deon.pl/tag/teologia-cierpienia-2/> [dostęp: 31.07.2022].

nia swojego położenia, usprawiedliwienia swojej sytuacji. Zadaje pytanie o sens takiego życia, ale rzadko znajduje na nie odpowiedź. Naprzeciw tym dręczącym pytaniom człowieka cierpiącego wychodzi teologia cierpienia księdza profesora Wacława Hryniewicza, który w swoich rozważaniach o cierpieniu mówi o leczącej sile nadziei:

„Nadzieja jest najdroższym światłem dla cierpiących. Bez niej życie wydałoby się niewarte trudu przeżywania go wśród ciemności i osamotnienia. Nadzieja ta jest nieodłączna od przejmującego profetyzmu ludzi cierpiących. Samo ich istnienie jest wołaniem o świat bez łez i nieszczęścia. Człowiek cierpiący, może nawet nie wiedząc o tym, jest w szczególny sposób istotą profetyczną (*homo propheticus*). Suma przeżytego cierpienia i nieszczęścia, godne trwanie przy życiu mimo tych doświadczeń, są wyznacznikiem jego duchowej wielkości”⁶.

4.2. NAUCZANIE PAPIESKIE

” Aby móc poznać prawdziwą odpowiedź na pytanie „dlaczego cierpienie”, musimy skierować nasze spojrzenie na objawienie Bożej miłości, ostatecznego źródła sensu wszystkiego, co istnieje. Miłość jest też najpełniejszym źródłem sensu cierpienia, które pozostaje zawsze tajemnicą: zdajemy sobie sprawę, że wszelkie nasze wyjaśnienia będą zawsze niewystarczające i nieadekwatne. Chrystus pozwala nam wejść w tajemnicę i odkryć „dlaczego cierpienie”, o ile jesteśmy zdolni pojąć wzniosłość miłości Bożej.

↑ SD 10.

” Wiem, że potrzebne mi są doświadczenia, ażeby czysta stała się moja najgłębsza istota. Jeśli te doświadczenia pozostają w twoich rękach, jeśli – jak to było w przypadku Hioba – pozostawiasz zło trochę wolnej drogi, to pamiętaj, proszę, o moich ograniczonych możliwościach. Nie licz za bardzo na mnie. Nie przesuwaj zbyt daleko granic, w których mogę doznawać pokus, i bądź w pobliżu z Twoją opiekuńczą ręką, gdy moja miara zaczyna już dobiegać końca.

↑ J. Ratzinger/Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu, cz. 1: Od chrztu w Jordanie do Przemienienia*, Wydawnictwo M, Kraków 2007, s. 142.

” Jezus na tym świecie doświadczył smutku i upokorzenia. Przyjął ludzkie cierpienia, wziął je na siebie w swoim cielesnym, przeżywał każde z nich aż do końca. Doznał wszelkiego rodzaju udręku, zarówno moralnych, jak i fizycznych: zaznał

6 Tamże.

głodu i zmęczenia, goryczy niezrozumienia, został zdradzony i opuszczony, ubiczowany i ukrzyżowany.

Ale mówiąc: «błogosławieni, którzy się smucą», Jezus nie chce powiedzieć, że niesprzyjające i ciężkie warunki życia są korzystne. Cierpienie samo w sobie nie jest wartością, ale rzeczywistością, której przeżywanie z właściwą postawą uczy nas Jezus. Istnieją bowiem sposoby właściwe i sposoby błędne przeżywania bólu i cierpienia. Błędną postawą jest przeżywanie cierpienia w sposób bierny, apatyczne poddawanie się i rezygnacja. Również reakcja buntu i odrzucenia nie jest właściwą postawą. Jezus uczy nas jak przeżywać ból, akceptując rzeczywistość życia z ufnością i nadzieją, *wnosząc miłość Boga i bliźniego również w cierpienie*: to miłość wszystko przemienia.

↑ Franciszek, *Jak przeżywać cierpienie. Przemówienie do członków stowarzyszeń założonych przez bł. Ludwika Novarese* - 17.05.2014 [online], „Opoka.org.pl”, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/swiecenia-17052014.html [dostęp: 31.07.2022].

4.3. PISMO ŚWIĘTE

Nikt nie ma większej miłości od tej, gdy ktoś życie swoje oddaje za przyjaciół swoich.

↑ J 15,13.

Błogosławiony Bóg i Ojciec Pana naszego, Jezusa Chrystusa, Ojciec miłosierdzia i Bóg wszelkiej pociechy, Ten, który nas pociesza w każdym naszym ucisku, byśmy sami mogli pocieszać tych, co są w jakimkolwiek ucisku, tą pociechą, której doznajemy od Boga. Jak bowiem obfitują w nas cierpienia Chrystusa, tak też wielkiej doznajemy przez Chrystusa pociechy. Ale gdy znosimy udręki – to dla pociechy i zbawienia waszego; a gdy pocieszani jesteśmy – to dla waszej pociechy, sprawiającej, że z wytrwałością znosicie te same cierpienia, których i my doznajemy. A nadzieja nasza co do was jest silna, bo wiemy, że jak cierpień jesteście współuczestnikami, tak i pociechy. Nie chciałbym bowiem, bracia, byście nie wiedzieli o ucisku doznanym przez nas w Azji; jak do ostateczności i ponad siły byliśmy doświadczani, tak iż zwątpiliśmy, czy uda się nam ująć z życiem. Lecz właśnie w samych sobie znaleźliśmy wyrok śmierci: aby nie ufać sobie samemu, lecz Bogu, który wskrzesza umarłych. On to ocalił nas tylekroć od śmierci i nadal będzie ocalał. Tak, mamy nadzieję, że nadal będzie nas ratował przy współudziale waszych za nas modlitw, aby w ten sposób wielu dzięki składało za dar dla wielu w nas złożony.

↑ 2 Kor 1,3-11.

4.4. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

”

Za św. Pawłem Kościół zawsze nauczał, że ogromna niedola, która przytłacza ludzi, oraz ich skłonność do zła i podleganie śmierci nie są zrozumiałe bez ich związku z grzechem Adama i faktem, że on przekazał nam grzech, z którego skutkami rodzimy się wszyscy i który jest „śmiercią duszy”. Ze względu na tę pewność wiary Kościół udziela chrztu na odpuszczenie grzechów nawet małym dzieciom, które nie popełniły grzechu osobistego.

↑ KKK 403.

V. LITERATURA

Bernys M., *Potęga nadziei. Opowieść o cierpieniu człowieka i miłosierdziu Boga*, wydaw. iMedius Agencja Reklamowa, Kraków 2016.

Bojanowicz A., *Cierpienie jako niechciany aspekt życia człowieka i edukacyjna rola tanatogiki*, „Forum Oświatowe” 2010, nr 2(43), s. 99–110.

Brusilo J., *Cierpienie człowieka jako konstytutywny element natury ludzkiej. Przyczynę do antropologii personalistycznej* [online], 31.08.2007, https://www.mp.pl/etyka/podstawy_etyki_lekarskiej/33692,cierpienie-czlowieka-jako-konstytutywny-element-natury-ludzkiej-przyczynę-do-antropologii-personalistycznej [dostęp: 31.07.2022].

Dziewiecki M., *Bóg vs cierpienie. Dlaczego Bóg nie chce żebyś cierpiał?*, wydaw. RTCK, Nowy Sącz 2018.

Franciszek, *Jak przeżywać cierpienie. Przemówienie do członków stowarzyszeń założonych przez bł. Ludwika Novarese – 17.05.2014* [online], „Opoka.org.pl”, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/franciszek_i/przemowienia/swi-ecenia-17052014.html [dostęp: 31.07.2022].

Hryniewicz W., *Krzyk w ciemnościach* [online], 4.02.2014, „Deon.pl”, <http://teologia.deon.pl/tag/teologia-cierpienia-2/> [dostęp: 31.07.2022].

Jan Paweł II, *List apostolski Salvifici doloris do biskupów, kapłanów, rodzin zakonnych i wiernych Kościoła katolickiego o chrześcijańskim sensie ludzkiego cierpienia*, w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 3: *Listy*, red. P. Ptasznik, Wydawnictwo M, Kraków 2007, s. 221–245.

Kaczkowski J., *Grunt pod nogami. Nieco poważniej niż zwykle*, Wydawnictwo WAM, Kraków 2017.

Kaczkowski J., *Życie na pełnej petardzie. Czyli wiara, połędwica i miłość*, rozm. przepr. P. Żyłka, Wydawnictwo WAM, Kraków 2015.

Księga Hioba, w: *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia*, wydaw. Pallottinum, Poznań 2012, s. 629-659.

Ratzinger J./Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu, cz. 1: Od chrztu w Jordanie do Przemienienia*, Wydawnictwo M, Kraków 2007.

Ryn Z.J., *Jan Paweł II: katecheza cierpienia i umierania*, „Annales. Etyka w życiu gospodarczym” 2006, t. 9, nr 1, s. 15-25.

Szymik J., «Deus providebit». *Bóg wobec cierpienia według J. Ratzingera/Benedykta XVI*, „Teologia w Polsce” 1(2011), nr 5, s. 5-22.

Zimny J., *Cierpienie jako pedagogia człowieka* [online], s. 54-62, <http://pedkat.pl/images/czasopisma/pk7/art05.pdf> [dostęp: 31.07.2022].

